

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ У ВНЗ УКРАЇНИ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У статті розкривається проблема розвитку творчої активності у ВНЗ України. Проаналізовано педагогічний досвід багатьох учених. Визначено педагогічні умови, які сприяють розвитку творчої активності.

Доведено, що навчальний процес має бути побудованим із урахуванням можливостей і потреб студента.

Саме тому надзвичайно важливою та цікавою є ця тема, яка вирішує ці питання. Адже саме творча активність дозволяє студенту відчувати радість пізнання знань, внутрішнє задоволення, ентузіазм.

Багато дослідників цікавилися цим питанням, важливість якого важко переоцінити. Проблема творчої активності є актуальною й нині, у наш час. Адже всі студенти хочуть цікавого навчання. А без цікавості до знань навчити важко. І саме творча активність допомагає вирішити це складне питання. А внутрішнім джерелом творчої активності є, без сумніву, інтерес до нових знань. На основі внутрішніх потреб студента розвивається творча активність, яка проявляється в здатності реалізувати творчу діяльність.

Видокремлено багато методів, які сприяють розвитку творчої активності. Досліджено багато літератури і зроблено висновки щодо важливості розвитку творчої активності.

Ключові слова: *розвиток, творча активність, навчання, освіта, навчальний процес, студент, інтерес, ВНЗ.*

В статье раскрывается проблема развития творческой активности в вузах Украины. Проанализирован педагогический опыт многих ученых. Определены педагогические условия, которые способствуют развитию творческой активности.

Доказано, что учебный процесс должен быть построен с учетом возможностей и потребностей студента.

Именно поэтому чрезвычайно важной и интересной является эта тема, которая решает эти вопросы. Ведь именно творческая активность позволяет студенту ощутить радость познания знаний, внутреннее удовлетворение, энтузиазм.

Много исследователей интересовалось этим вопросом, важность которого трудно переоценить. Проблема творческой активности является актуальной и сейчас, в наше время. Ведь все студенты хотят интересного обучения. А без интереса к знаниям научить трудно. Именно творческая активность помогает решить этот сложный вопрос. А внутренним источником творческой активности является, без сомнения, интерес к новым знаниям. На основе внутренних потребностей студента развивается творческая активность, которая проявляется в способности реализовать творческую деятельность.

Выделены много методов, способствующих развитию творческой активности. Исследовано много литературы и сделаны выводы о важности развития творческой активности.

Ключевые слова: *развитие, творческая активность, обучение, образование, учебный процесс, студент, интерес, ВУЗ.*

The article deals with the problem of creative activity in the universities of Ukraine. Analyzed the educational experience of many scientists. Pedagogical conditions that contribute to the development of creative activity.

It is proved that the learning process should be designed taking into account the opportunities and needs of the student.

It deals with the scientific basis of the development of the creative activity, which has an important meaning in higher education. The significance and importance of the creative activity in the process of studying at high school was proved. Its effectiveness was studied by many scientists.

Psychological - pedagogical conditions that influence the development of an creative activity were identified. The analysis of psychological - pedagogical literature made it possible to see that the ensurance of the full development and interaction of motivational, semantic, organizational and procedural components of learning promotes the revitalization of the educational process. It is noted that internal incentives of the creative activity are the needs, interests, motivations, intellect, emotions and will. And an interest is the main motive and acts as the driving force of the learning process.

Based on the needs, the creative activity develops as the personality education, which is manifested in the ability to implement creative activities.

It is noted that education should be humanistic, personality oriented that will help to ensure that the knowledge, skills and abilities will turn from the purpose of education into the development of creative tools and the personality of the students. It was shown that the creative activity is developing in the process and affects its quality.

Based on the needs, the creative activity develops as the personality education, which is manifested in the ability to implement creative activities.

It is noted that education should be humanistic, personality oriented that will help to ensure that the knowledge, skills and abilities will turn from the purpose of education into the development of creative tools and the personality of the students. It was shown that the creative activity is developing in the process and affects its quality.

It is proved that the problem of the development of the creative activity is extremely important. Studied a lot of literature and conclusions on the importance of creative activity.

Keywords: *development, creative activity, teaching, education, educational process, student interest in university.*

Постановка проблеми. Освіта потребує ефективних методик викладання, які ґрунтуються на освітніх потребах студентів. Що хоче студент? Цікавого продуктивного навчання. А без творчості досягти цього неможливо. Радість, яку отримує студент у процесі виконання творчої роботи, дає насагу й сили.

Тому розвиток творчої активності є тією важливою складовою, що сприяє розвитку інтересу до предмета, міцності знань. Без цього неможливе фахове становлення майбутнього вчителя. Вища школа потребує ефективних і цікавих методик, ефективних прийомів навчання. Також важливим є врахування попереднього досвіду вітчизняної освіти й педагогічної думки.

Проблема розвитку творчої активності студентів у ВНЗ України є актуальною, тому потребує вивчення та висвітлення, зокрема шляхів вдосконалення навчального процесу, з урахуванням історичного досвіду.

Тобто, рівень наукового висвітлення не відповідає соціальному значенню й вимогам практичної потреби сучасної школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури дав змогу стверджувати, що проблема розвитку творчої активності була в полі зору багатьох педагогів у різні періоди часу. Зокрема, у 70-ті роки ХХ століття проблемою активізації навчання та викладання займався М. Махмутов, І. Лернер та інші видатні науковці. Водночас відбувався пошук активних методів навчання та викладання, які забезпечують розвиток інтересу, пізнавальних мотивів, а також сприяють виявленню творчих здібностей особистості [Кошечко, 2013, с.130].

Проблемою творчої активності цікавилися багато науковців. Зокрема, це Г. Балл, О. Брушлинський, Я. Коменський, Д. Богоявленська, В. Дружинін, Г. Костюк, О. Костюк, С. Максименко, В. Моляко, Г. Ананьєв, Я. Пономарьов, В. Роменець, К. Ушинський, Л. Виготський, С. Русова, В. Сухомлинський та інші.

Мета написання статті. Нашим завданням є висвітлення особливостей розвитку творчої активності студентів у ВНЗ України в ХХ–ХХІ століттях, а також шляхів удосконалення навчального процесу.

Вклад основного матеріалу. Як відомо, у «Національній доктрині розвитку освіти» пріоритетною метою є формування активної, творчої особистості, здатної генерувати оригінальні ідеї, самостійно мислити, приймати сміливі, нестандартні рішення. Саме тому питання активізації творчого мислення, а також організації такого навчання, у процесі якого розвивається творча активність студентів, досі лишаються актуальними й потребують вивчення.

Адже реформування потребує вчителів, які по-новому ставляться до дитини в навчально-виховному процесі, які вміють гнучко реагувати у процесі діяльності, а також нестандартно й творчо розв'язувати проблеми та знаходити ефективні рішення. Тобто, на думку науковців, у процесі підготовки майбутніх учителів, варто враховувати не лише гностичний, комунікативний, конструктивний, організаційний, інформаційний компоненти, а й важливим є творчий компонент. Важливим є не лише вивчення навчального матеріалу, а й засвоєння пошукових методів і розвиток творчої активності, у процесі чого формуються творчі здібності студентів [Шевчук, 2012: с. 111]. Адже естетичну освіту, яка є теоретичною основою формування духовного світу особистості, основою для розширення культурного розвитку, на думку Г. Покотило, не можна зводити лише до обізнаності з теоретичних питань естетики й історії мистецтва. Науковець стверджує, що потрібно не лише навчати, тобто давати знання, а й закладати духовні ідеї, у процесі чого має відбуватися процес самозаглиблення особистості, емоційний і вольовий її розвиток. Г. Покотило вважає, що в процесі підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва естетична освіта має відігравати важливу роль, бути світоглядним орієнтиром. Науковець стверджує, що у ВНЗ, у якому звертають увагу на розвиток творчої активності студентів, є «доречною педагогіка, що спирається радше на натхнення мистецтвом, аніж на навчання як засвоєння певної суми знань», а також учать ставити запитання, шукати відповіді, тобто «самостійно здобувати знання». Як зазначає Г. Покотило, «педагогічний процес у творчому навчальному закладі повинен бути орієнтований не лише на підготовку до професії, а й на розвиток духовних сил людини, на формування мотиваційної сфери художньої творчості...» [Шмагало, 2013: с. 44, 45].

Одним із важливих завдань вищої художньо–педагогічної освіти є підготовка фахівців, здатних до продуктивної педагогічної та

образотворчої діяльності. Адже відомо, що розвинуті творчі здібності є необхідним компонентом професійної діяльності вчителя образотворчого мистецтва та ефективною передумовою успішного розв'язання ситуацій, які виникають у процесі навчання та розвитку учнів, їх естетичного сприймання художніх цінностей, осмислення та інтерпретації в системі навчально-виховної роботи школи [Музика, 2010: с. 18]. У процесі аналізу теоретичних джерел із проблеми з'ясовано, що важливою в процесі розвитку творчої активності майбутніх учителів є теоретична й практична підготовка майбутніх фахівців, яка має на меті не лише наявні в студентів знання, а й сформовані вміння та навички [Мужикова, 2001: с. 208]. Виховання людини як особистості, здатної до інтелектуальної діяльності й творчих відкриттів – це головна мета освіти всіх історичних епох. Тому не дивно, що сьогодні спостерігаємо, як мистецтву відводиться одне з важливих місць « за силою впливу на особистісний розвиток людини та її виховання». Адже «високорозвинені цивілізації ставили і продовжують ставити мистецтво в центрі всієї освіти, усвідомлюючи його унікальні можливості для розвитку духовності та інтелекту, універсальну доступність різних форм творчості для сприймання і засвоєння...» [Шмагало, 2013: с. 5]. Учителів мистецького фаху на початку ХХ століття в Україні вчили в багатьох учительських інститутах, зокрема таких: Київському (1910), Миколаївському (1913), Чернігівському (1916), Полтавському (1914), Вінницькому (1912), Одеському (1915), Глухівському (1874).

Десятирічні художні школи з'явилися з 30-х роках ХХ століття. Можливо, саме в ті часи було окреслено зміст мистецьких дисциплін. Аналіз літератури дав змогу з'ясувати, що знання з теорії та історії різних видів мистецтва, уміння та навички щодо художньо-практичної діяльності були основними його складовими. Як відомо, цінні матеріали та напрацювання Г. Кершенштейнера, Ф. Кульмана, Й. Песталоці, Пранга, Гальяра, А. Сапожнікова, О. і Ф. Дюпюї, П. Шміла, Р. Штейнера, П. Чистякова, Б. Юсова, Є. Шорохова (засновника «вальфдорської» педагогіки), І. Глінської, Н. Фоміна, М. Кириченко, А. Скіноя, Л. Тедда, роботи М. Монтесорі (авторки ідеї «раннього розвитку і вільного виховання дитини»), А. Бакушинського (розробника теорії «розвитку вільної творчості дитини»); М. Бехтерева, Г. Беди, В. Кузіна, Б. Неменського, М. Ростовцева, М. Солом'яного, М. Чернявської, а також багатьох інших відомих учених та фахівців із «художньої педагогіки» були теоретичною та дидактичною базою такої підготовки в другій половині ХІХ – на початку ХХ століття.

До того ж багато представників «педагогіки мистецтва» (або так званої «художньої педагогіки») різних періодів історії мали важливий вплив як на процеси становлення та розвитку мистецької освіти, так і на вдосконалення підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін [Малежик, 2008: с. 111, 112]. Зокрема, аналіз літератури дав змогу

з'ясувати, що до 1917 р. розвиток мистецької освіти відбувався завдяки ініціативі художньої інтелігенції, яка створювала приватні навчальні заклади. До того ж Г. Шмагало зазначає, що більшість митців у ХХ столітті виступали проти втручання держави у мистецькі справи [Шмагало, 2013: с. 19].

В умовах сьогодення до системи вищої освіти висуваються нові вимоги щодо організації та якості підготовки фахівців. А тому підготовка студентів, розвиток їх творчого потенціалу є важливим завданням професійної підготовки фахівців. Унаслідок творчої співпраці викладачів і студентів можуть створюватися педагогічні проекти, використовуватися інноваційні технології навчання та виховання, розроблятися цікаві навчальні програми, методи, підручники та посібники. У ХХІ столітті всі процеси оновлення змісту освіти пов'язується з активізацією педагогічної ініціативи й творчості, спрямованих на пошук нових резервів якісної підготовки майбутніх учителів, зокрема образотворчого навчання. У своїх працях науковці наголошували на важливості такого підходу до організації навчального процесу. Зокрема, у дослідженнях А. Вербицького, В. Давидова, З. Гіптерс, В. Рахманіна, Г. Щукіної та ін. досліджується сутність поняття «творча активність», описуються її форми, типи, характеристики, а також досліджується взаємозв'язок елементів творчої моделі навчання. Але в сучасних умовах це питання розглядається в іншому аспекті, із врахуванням педагогічного впровадження в навчальний процес. Науковці стверджують, що варто розробити інноваційні методики формування творчих умінь у процесі самостійної діяльності студентів. Також вказується, що не досліджено в повній мірі особливості потреб, інтересів, емоційного розвитку студентів, що теж впливають на розвиток творчого потенціалу студентів [Кучер, 2010].

Аналіз літератури дав змогу з'ясувати, що здатність викладача бути організатором пізнавальної діяльності та духовного розвитку майбутніх учителів є надзвичайно важливою. Це продуктивна взаємодія, що включає в себе науково-дослідну роботу студентів, навчальний процес, різноманітну діяльність ВНЗ і спілкування. До того ж проведення всієї навчально-виховної роботи у ВНЗ повинне мати два аспекти: по-перше, сприяти формуванню творчої особистості студентів, по-друге, навчати їх прийомам організації подібної роботи з учнями в школі. Із цією метою проводять відкриті лекції, практичні заняття, організовують виставки, презентації, пленери, майстер-класи. У процесі такої роботи розвивається творча активність студентів. До того ж важливо, що передумовою будь-якої творчої діяльності є творча спрямованість студентів, у процесі чого формуються та розвиваються творчі здібності. Зацікавленість студентів у процесі навчання має супроводжуватися усвідомленням набуття знань, що веде до перебудови психологічних процесів мислення, пам'яті, сприймання, уяви [Дудік, 2012: с. 3]. Практичні методи та прийоми сприяють активізації творчої діяльності студентів на заняттях. Відповідно

цьому сприяють підбір оптимальної техніки виконання роботи, пошук викладачем та студентами способів виконання творчої роботи, прийом паралельної діяльності викладача і студентів. До того ж засвоєнню навчального матеріалу, формуванню навичок, умінь і розвитку творчих здібностей сприяє залучення студентів до активної та свідомої роботи з інтересом, у процесі якої вони є не лише виконавцями, а й помічниками викладача, співавторами занять. На навчальну діяльність студентів впливають власні мотиви, потреби, які формуються саме в цій діяльності. Творчі здібності розвиваються за наявності пізнавальних, глибоких потреб, спрямованих на досягнення високого результату в практичній праці. Зокрема О. Рудницька вважає, що «творче самовираження доповнює опановані знання і вміння багатством внутрішніх переживань, активізує образи підсвідомості та сприяє цілісному розвитку особистості». Тому важливо заохочувати студентів до виконання різних творчих робіт, використовувати різні матеріали та техніки, поєднувати, комбінувати їх, що сприятиме виробленню студентами свого індивідуального стилю [*Проблеми підготовки...*, 2012].

Психолого-педагогічні умови, які впливають на розвиток творчого мислення, можна розділити на об'єктивні та суб'єктивні [*Творча діяльність...*, 2012]. Суб'єктивні умови – це темперамент людини, реакція на ситуації в залежності від типу характеру. Об'єктивні – це правильна організація навчального процесу, з урахуванням потреб студентів, коли в студентів формується впевненість, уява, самостійність, позитивне ставлення до себе та до інших [*Творча діяльність...*, 2012]. На думку Туманова І., зростання творчого потенціалу студентів відбувається на основі вирішення проблемних ситуацій, які виникають у процесі виконання завдань, а також застосування відповідних методичних прийомів, відповідної постановки завдань, спрямованої на розвиток композиційних здібностей і творчої фантазії [*Мистецтво та освіта...*, 2015].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проблема розвитку творчої активності майбутніх учителів образотворчого мистецтва є важливою та актуальною проблемою, яка потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

- Дудік, 2012* – Дудік А. О. Розвиток творчого потенціалу студентів педагогічних спеціальностей ВНЗ / А. О. Дудік // Науковий вісник Донбасу. – 2012. – № 1. – С. 3.
- Кошечко, 2013* – Кошечко Н. В. Педагогічна діяльність викладача вищого навчального закладу у психологічному контексті / Н.В. Кошечко // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер. : Педагогічні та психологічні науки. – 2013. – № 3. – С. 129-139.
- Кучер, 2010* – Кучер У. В. Розвиток творчого потенціалу студентів / У. В. Кучер [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://tme.umo.edu.ua/docs/Dod/2_2010/kucher.pdf.
- Малежик, 2008* – Малежик Ю. М. Передумови розвитку мистецької освіти наприкінці ХХ ст. та її значення для сучасної педагогіки України / Ю.М. Малежик // Збірник наукових праць

- Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / Гол. ред. : Мартинюк М.Т. – Умань: РВЦ «Софія», 2008. – Ч. 1. – 254 с.
- Мистецтво та освіта...*, 2015 – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://ipv.org.ua/nashi-vidannya/mio/4-2015.html>.
- Мужикова, 2001* – Мужикова І. М. Місце та зміст образотворчої підготовки у професійній освіті майбутнього вчителя початкових класів / І. М. Мужикова // Науково-методичний журнал Неперервна професійна освіта: Теорія і практика. – 2001. – Випуск 3. – С. 208.
- Музыка, 2010* – Музыка О. Я. Композиційні здібності як основа художньо-творчої діяльності майбутніх учителів образотворчого / О. Я. Музыка // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н.С. (гол. ред.) та інші]. – Умань : ПП Жовтий, 2010. – Випуск 2. – 268 с.
- Проблеми підготовки...*, 2012 – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://udpu.org.ua/files/fahovi_vydannya/prob/5-1.pdf.
- Творча діяльність...*, 2012 – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/psychology/29212/>
- Шевчук, 2012* – Шевчук М.О. Синектика як метод активізації творчого мислення студентів / М. О. Шевчук // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 1. – С. 111.
- Шмагало, 2013* – Шмагало Р. Т. Мистецька освіта й мистецтво в культуротворчому процесі України ХХ – ХХІ століть: навч. посіб. / Р. Шмагало, Г. Покотило, П. Ляшкевич, І. Гнатишин, Т. Бей; за заг. ред. Р. Шмагала.– Львів: ЛНАМ; Тернопіль: Мандрівець, 2013.– 292 с.

REFERENCES

- Dudik, 2012* – Dudik A. O. Rozvytok tvorchoho potentsialu studentiv pedahohichnykh spetsialnostei VNZ / A. O. Dudik. // Naukovyi visnyk Donbasu. - 2012. - № 1– S. 3.
- Koshechko, 2013* – Koshechko N. V. Pedahohichna diialnist vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu u psykhologichnomu konteksti / N. V. Koshechko // Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Ser. : Pedahohichni ta psykhologichni nauky. - 2013. - № 3. - S. 129-139.
- Kucher, 2010* – Kucher U. V. Rozvytok tvorchoho potentsialu studentiv / U. V. Kucher [Elektron. resurs]. – Rezhym dostupa : http://tme.uuo.edu.ua/docs/Dod/2_2010/kucher.pdf.
- Malezhyk, 2008* – Malezhyk Iu. M. Peredumovy rozvytku mystetskoï osvity naprykintsi KhKh st. ta yii znachennia dlia suchasnoi pedahohiky Ukrainy / Iu. M. Malezhyk. // Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny / Hol. red. : Martyniuk M.T. – Uman : RVTs «Sofia», 2008. – Ch. 1. – 254 s.
- Mystetstvo ta osvita...*, 2015 – [Elektron. resurs]. – Rezhym dostupa : <http://ipv.org.ua/nashi-vidannya/mio/4-2015.html>.
- Muzhykova, 2001* – Muzhykova I. M. Mistse ta zmist obrazotvorchoi pidhotovky u profesiinii osviti maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv / I. M. Muzhykova // Naukovo-metodychnyi zhurnal Neperervna profesiina osvita Teoriia i praktyka 2001 – Vypusk 3. – S. 208.
- Muzyka, 2010* – Muzyka O. Ia. Kompozytsiini zdibnosti yak osnova khudozhno-tvorchoi diialnosti maibutnikh uchyteliv obrazotvorchoho / O. Ia. Muzyka // Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia: zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny / [red. kol. : Pobirchenko N.S. (hol. red.) ta inshi]. – Uman : PP Zhovtyi, 2010. – Vypusk 2. – 268 s.
- Problemy pidhotovky...*, 2012 – [Elektron. resurs]. – Rezhym dostupa : http://udpu.org.ua/files/fahovi_vydannya/prob/5-1.pdf.
- Tvorcha diialnist...*, 2012 – [Elektron. resurs]. – Rezhym dostupa : <http://osvita.ua/vnz/reports/psychology/29212>.
- Shevchuk, 2012* – Shevchuk M. O. Synektyka yak metod aktyvizatsii tvorchoho myslennia studentiv / M. O. Shevchuk // Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky.– 2012.– № 1– S. 111.
- Shmahalo, 2013*– Shmahalo R. T. Mystetska osvita i mystetstvo v kulturo tvorchomu protsesi Ukrainy XX – XXI stolit: navch. posib. / R. Shmahalo, H. Pokotylo, P. Liashkevych, I. Hnatyshyn, T. Bei; za ah. Red. R. Shmahala.– Lviv: LNAM; Ternopil: Mandrivets, 2013.– 292 s.